

Bijlage 1:

De 6 sleutelbegrippen van coöperatief leren?

Dr. Spencer Kagan heeft zes sleutelbegrippen opgesteld voor coöperatief leren.

1. Teams

De leerlingen werken samen in groepjes. Deze bestaan uit vier leerlingen die in tweetallen of in viertallen samen kunnen werken. Zij krijgen samen de verantwoordelijkheid voor de opdrachten en voor elkaar. De leerlingen worden op hun individuele werk aangesproken. De samenstelling van deze groepen is heterogeen. Leerlingen van verschillend niveau zitten bij elkaar. Jongens en meisjes door elkaar. Het werken in een team geeft een vertrouwd gevoel, waardoor de leerlingen meer durven. Als de leerlingen op deze manier met elkaar te maken krijgen, komt er een grotere saamhorigheid in de klas.

2. Klassenmanagement

De inrichting van het klaslokaal en de invulling van de lessen veranderen. De leerlingen moeten bijvoorbeeld in elke situatie met elkaar kunnen samenwerken, zonder al te veel verschuivingen. De leerkracht zal bij de voorbereiding van de lessen rekening moeten houden met een overlegmoment. De leerlingen moeten over de aangeboden stof kunnen praten of reflecteren. Het is handig wanneer de leerkracht een duidelijk stilteteken gebruikt (bijv. rechterhand omhoog steken; er wordt aan de leerling gevraagd het stilteteken over te nemen en leerlingen die er geen erg in hebben er opmerkzaam op te maken), waardoor er efficiënt met de tijd omgegaan kan worden. Manieren van materiaalverzorging, hanteren van klassenregels en normen moeten duidelijk zijn en een verantwoordelijkheid worden voor de hele groep. Er zal wel meer werkgeruis ontstaan, maar dat zal je als leerkracht wel moeten accepteren.

3. De wil tot coöpereren

De leerlingen moeten willen samenwerken. Er wordt nogal wat van hen gevraagd. Zij moeten elkaar tot steun zijn, ze moeten geduld hebben met elkaar, zij moeten aardig zijn, zij moeten kunnen incasseren, etc. Om de wil van de leerlingen groter te maken is een goed pedagogisch klimaat noodzakelijk. Leerlingen moeten op een positieve manier benaderd worden en elkaar op een positieve manier kunnen benaderen. De leerkracht heeft hierin een grote voorbeeldrol.

4. Mogelijkheid tot samenwerking

Op allerlei manieren is het mogelijk om de leerlingen het samenwerken aan te leren. Modellen, rollen verdelen, structureren en reflecteren zijn de vier belangrijkste. Het is goed om het samenwerken aan te leren. Leerlingen moeten kunnen zien hoe het werkt.

5. Basisprincipes

Er zijn vier basisprincipes waaraan coöperatief leren moet voldoen.

Gelijkwaardige samenwerking, individuele verantwoordelijkheid positieve gezamenlijke verantwoordelijkheid, simultane interactie.

Deze basisprincipes worden samen het GIPS-model genoemd¹.

6. Structuren

Wanneer leerlingen moeten leren samenwerken, is het raadzaam om ze dit binnen duidelijk aangegeven kaders te laten doen. De leerlingen moeten het samenwerken leren. De leerkracht geeft daarbij precies elke stap aan die de leerlingen moeten uitvoeren².

¹ Op 21 januari 2010 ontleend aan:

<https://portal.skipov.nl/scholen/edithstein/nieuws/Onderwijs/Informatie%20Cooperatief%20leren.pdf>

² Op 19 november 2009 ontleend aan: <http://www.dos->

[iselinge.nl/pages/opleidingsschool_publicatie.php?groep_id=372&school_id=246&pub_id=3522](http://www.dos-iselinge.nl/pages/opleidingsschool_publicatie.php?groep_id=372&school_id=246&pub_id=3522)

Bijlage 2:

Observatieformulieren coöperatief leren:

Observatieformulier voor ongewenst gedrag tijdens groepswork

Datum:

Les:

Groep:

Groepsleden:

Tijdsduur van de observatie:

Turf elke 15 seconden het gedrag dat je waarneemt.

Frequentie

Ongewenst gedrag

Leerling reageert agressief

Leerling lacht een ander uit/zet een ander voor gek

Leerling onderbreekt een ander

Leerling verwerpt inbreng ander kind zonder argumenten

Leerling negeert/verwerpt een verzoek om hulp

Leerling doet iets anders dan de opdracht

Leerling loopt weg bij de groep

Observatieformulier voor taakgericht gedrag van groepen

Datum:

Les:

Groep:

Groepsleden:

Tijdsduur van de observatie:

Turf elke 15 seconden het gedrag dat je waarneemt.

Frequentie	Gedrag
	Taakgericht:
	Lezen/informatie zoeken
	Schrijven/materiaal hanteren
	Praten over de taak
	Elkaar helpen
	Niet taakgericht:
	Praten over andere onderwerpen
	Onenigheid
	Stilte/verwarring
	Afgeleid door wat buiten de groep gebeurt

Observatieformulier voor betrokkenheid van individuele leerlingen

Datum:

Les:

Groep:

Groepsleden:

Leerling die geobserveerd wordt:

Tijdsduur van de observatie:

Turf elke 15 seconden het gedrag dat je waarneemt.

Frequentie	Gedrag
	Taakgericht:
	Lezen/informatie zoeken
	Schrijven/materiaal hanteren
	Levert bijdrage aan groepsgesprek
	Reageert op inbreng van anderen
	Helpt een groepsgenoot
	Vraagt hulp in eigen groepje
	Niet taakgericht:
	Kijkt rond/staart voor zich uit/is passief
	Praat met: (niet over de taak)
	Bezig met andere activiteiten
	Afgeleid door wat buiten de groep gebeurt
	Storend gedrag
	Loopt weg bij de groep

Tip:

Observatieformulieren leveren voornamelijk kwantitatieve informatie op: hoe vaak gebeurde dit, hoe vaak deed de leerling dat?

Observatieformulieren zijn een manier om het groepsproces in beeld te brengen. Het maken van aantekeningen van dit soort gedrag is heel waardevol. Je kunt ze tijdens de nabespreking aan de orde stellen³.

³ Op 03 maart 2010 ontleend aan: http://www.dos-iselinge.nl/pages/opleidingsschool_publicatie.php?groep_id=372&school_id=246&pub_id=3586

Groepsvragenlijst

Wordt individueel ingevuld

Naam: (als je hem in wil vullen)

Vul de vragen die hieronder staan in. Als je het er niet mee eens bent geef je een 1, als je het er een beetje mee eens bent geef je een 2 en als je het er helemaal mee eens bent geef je een 3.

1. Wij zijn snel aan het werk gegaan.	1	2	3
2. Alle kinderen hebben meegedaan.	1	2	3
3. We hebben de hele tijd doorgewerkt.	1	2	3
4. We hebben goed naar elkaar geluisterd.	1	2	3
5. We hebben vragen aan elkaar gesteld.	1	2	3
6. We hebben elkaar aangemoedigd.	1	2	3
7. We hebben elkaar geholpen.	1	2	3
8. We hebben elkaar complimentjes gegeven ⁴ .	1	2	3

Heb je zelf nog iets toe te voegen over de afgelopen les?

⁴ Op 03 maart 2010 ontleend aan: http://www.dos-iselinge.nl/pages/opleidingsschool_publicatie.php?groep_id=372&school_id=246&pub_id=3587

Bijlage 3:

Conclusie (per leerling)

Naam: _____

Als je nu mag kiezen uit de volgende werkvormen van coöperatief leren, welke vind je dan het fijnst om te doen?

Geef een 1 aan de minst fijne,
Geef een 2 aan de volgende,
Geef een 3 aan de volgende,
Geef een 4 aan de volgende en
Geef een 5 aan de aller fijnste werkvorm!!

(Alle cijfers mogen maar 1x gebruikt worden!)

Rondje (met z'n 4-en in een groepje aan een opdracht werken)

1 2 3 4 5

Samen nakijken (Samen een som maken en dan samen nakijken)

1 2 3 4 5

Team schrijf op (een stapeltje kaarten in het midden en om de beurt een woord of een som opschrijven en zelf controleren)

1 2 3 4 5

Om & om (in tweetallen aan een opdracht werken)

1 2 3 4 5

Combinatie van Om & om en rondje (eerst in Tweetallen overleggen en dan in de groep een top-5 maken)

1 2 3 4 5

Je mag hieronder nog vertellen waarom je voor bovenstaande keuze bent gegaan:

Bijlage 4:

Ik heb een logboek bijgehouden tijdens mijn onderzoek. Hierin heb ik beschreven op welke dag ik met welke werkvorm heb gewerkt.

Datum	Les met werkvorm	Opmerkingen
Ma 8 maart 2010	Om & om: Waar denk je aan bij 'drijven en zinken'? Rondje: samen een top 5 samenstellen	In tweetallen om de beurt begrippen opschrijven en later in viertallen bespreken en samen tot een top 5 komen van belangrijkste begrippen. Leerlingen vullen de vragenlijst in.
Di 9 maart 2010	Rondje: Wat weet je nog van de geschiedenisles van vorige week?	In viertallen om de beurt een steekwoord opschrijven van de geschiedenis les van vorige week. Leerlingen vullen de vragenlijst in.
Do 11 maart 2010	Team schrijf op: Spellingscategorieën	1 leerling zegt: schrijf op bijv. lopen. De rest van de groep schrijft het op. Als ze allemaal klaar zijn wordt het kaartje omgedraaid zodat iedereen zelf hun eigen opgeschreven woord kan controleren. Dan pakt de volgende leerling een kaartje van de stapel. Leerlingen vullen de vragenlijst in.
Ma 15 maart 2010	Samen nakijken: Rekenles	Individueel wordt er een som gemaakt, wachten op je buurman / vrouw. Samen nakijken. Als jullie hetzelfde hebben ga er dan vanuit dat het goed is (dikke duim) en als jullie iets verschillends hebben samen bespreken, narekenen en verbeteren. Leerlingen vullen de vragenlijst in.
Wo 17 maart 2010	Rondje: Technisch lezen boekles	Leider (elke week een ander) geeft om de beurt beurten. Dit kan voorlezen zijn maar ook een opdracht maken. Na de

Wo 17 maart 2010	Rondje: Technisch lezen boekles	les wordt de sfeer en leerwinst besproken. Leerlingen vullen vragenlijst in. Leerkracht observeert D. (Taalzwakke jongen) Hoe kan hij met deze groepsactiviteit meedoen / functioneren?
Do 18 maart 2010	Om & om: Spellingsles (zelfstandige verwerking)	In de vorige spellingsles hebben de leerlingen kennis gemaakt met de categorie c als k en c als s. Vandaag vullen ze in tweetallen het bijbehorend werkblad in. Leerlingen vullen vragenlijst in.
Do 18 maart 2010	Om & om: Spellingsles (zelfstandige verwerking)	Leerkracht observeert een heel groepje. Hierin bevinden zich 2 leerlingen met dyslexie. Hoe kunnen zij met deze groepsactiviteit meedoen / functioneren?
Ma 22 maart 2010	Rondje: Begrijpend lezen	Leider (elke week een ander) geeft om de beurt beurten. Dit kan voorlezen zijn maar ook een opdracht maken. Na de les wordt de sfeer en leerwinst besproken. Leerlingen vullen vragenlijst in.
Ma 22 maart 2010	Rondje: Begrijpend lezen	Leerkracht observeert een heel groepje. Hierin bevinden zich 2 leerlingen met dyslexie. Hoe kunnen zij met deze groepsactiviteit meedoen / functioneren?
Wo 24 maart 2010	Team schrijf op: Rekenen met keersommen	1 leerling zegt: schrijf op het antwoord van bijv. 8×9 . De rest van de groep schrijft het antwoord op. Als ze allemaal klaar zijn wordt het kaartje omgedraaid zodat iedereen zelf hun eigen antwoord kan controleren.

Vr 26 maart 2010	Samen nakijken: rekenles	Dan pakt de volgende leerling een kaartje van de stapel. Leerlingen vullen de vragenlijst in. Individueel wordt er een som gemaakt, wachten op je buurman / vrouw. Samen nakijken. Als jullie hetzelfde hebben ga er dan vanuit dat het goed is (dikke duim) en als jullie iets verschillends hebben samen bespreken, narekenen en verbeteren. Leerlingen vullen de vragenlijst in.
Di 30 maart 2010	Om & om: Wat herinner je je nog van dit hele blok van geschiedenis? Rondje: samen een top 5 samenstellen van belangrijkste begrippen van dit thema.	In tweetallen om de beurt begrippen opschrijven en later in viertallen bespreken en samen tot een top 5 komen van belangrijkste begrippen. Leerlingen vullen de vragenlijst in.
Wo 31 maart 2010	Team schrijf op: Spellingscategorieën	1 leerling zegt: schrijf op bijv. lopen. De rest van de groep schrijft het op. Als ze allemaal klaar zijn wordt het kaartje omgedraaid zodat iedereen zelf hun eigen opgeschreven woord kan controleren. Dan pakt de volgende leerling een kaartje van de stapel. Leerlingen vullen de vragenlijst in.
Do 1 april 2010	Om & om: Spellingsles De leerlingen schrijven om en om (tweetalen) een woord op dat te maken heeft met de spellingscategorie 'golf / golven'. Naderhand samen nakijken of ze alle woorden goed geschreven hebben	De leerkracht observeert een tweetal dat toevallig allebei erg lees- en spellingzwak is en waarschijnlijk zelfs dyslexie hebben.